

вдосконалювання й медико-біологічних дисциплін з виділенням різних видів практик як інтегруючих компонентів. Ефективність даного процесу забезпечувалася певними засобами й умовами. До них належать: комплексна організація діяльності студентів, що охоплює навчально-пізнавальну, навчально-практичну й самостійну діяльність; безперервність і систематичність вивчення профільюючих дисциплін; взаємозв'язок теоретичного й практичного навчання, змісту, форм і методів викладання.

Головною умовою ефективності діяльності студентів було включення в зміст роботи завдань, що найбільш адекватно відбивають майбутню професійну діяльність та сприяють формуванню професійно значущих умінь і навичок, розкриттю їхнього творчого потенціалу.

Для проведення моніторингу фізичного стану школярів ми вважали за необхідне регулярно проводити моніторинг фізичного стану студентів [6].

Комплексний контроль за кількісною та якісною оцінкою фізичного стану студентів вимагає, щоб у ході навчального процесу здійснювався постійний моніторинг різноманітних показників, котрі оцінюють рівень фізичної й психічної працездатності, функціональний стан.

Висновки. Постійний моніторинг різноманітних показників фізичної підготовленості майбутніх учителів є діючим проявом гуманізації фізичного виховання. Він не тільки діагностує фізичну підготовленість, а й вивчає умови, фактори, що впливають на формування здорової нації.

Література

- 1) Аванесов В.С. Основы научной организации педагогического контроля в высшей школе. – М., 1989.
- 2) Бабанський Ю.К. Оптимизация процесса обучения. – М., 1977.
- 3) Шишов С.Е., Кальней В.А. Школа: мониторинг качества обучения. – М., 2000.
- 4) Юнина Е.А., Севрук А.И. Гуманизация и гуманитаризация образования: Материалы первого съезда работников образования Пермской области. – Пермь, 2000. – С.173-178.

Анотація

У статті розглядаються питання гуманізації освіти з фізичної культури як умова підготовки майбутніх учителів до врахування особистісних інтересів і соціальних потреб, що дозволяють підсилити гуманізувальні функції фізичної культури й спорту у формуванні здорового способу життя особистості.

Аннотация

В статье рассматриваются вопросы гуманизация образования по физической культуре как условие подготовки будущих учителей к учету личностных интересов и социальных потребностей, что позволяет усилить гуманизирующие функции физической культуры и спорта в формировании здорового образа жизни личности.

©2007

Кулик О.Д.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ГРАМАТИЧНОГО ЛАДУ МОВЛЕННЯ УЧНІВ 7-9 КЛАСІВ ЗАСОБАМИ СТИЛІСТИЧНОГО АНАЛІЗУ СКЛАДНИХ СИНТАКСИЧНИХ КОНСТРУКЦІЙ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Сучасні умови функціонування мови вимагають підвищення рівня мовної підготовки й мовленнєвої компетенції членів суспільства. Освіта передбачає інтенсивну цілеспрямовану роботу мовця щодо збагачення знань про виражальні засоби мови, їх стилістичне розмаїття, удосконалення комунікативних умінь в основних видах мовленнєвої діяльності. Основною передумовою поповнення суми знань є розвивальне навчання. Психологи стверджують, що зміст, форми й методи такого навчання спрямовані на самовдосконалення, самоосвіту, саморозвиток особистості, без чого неможливе забезпечення нової якості освіти.

З розвитком цивілізації (продукуванням нових знань, створенням нових технологій, систем комунікацій, ускладненням соціальних зв'язків) постійно вдосконалюються вимоги до якості освіти, одним із найважливіших засобів забезпечення якої є інноваційність освітнього пошуку.

Формулювання цілей статті... Відповідно для пошуку й упровадження нової максимально ефективної методики навчання стилістичного аналізу складних багатокomпонентних речень, результатом якої має бути формування активної, діяльної, творчої особистості, яка вміє аналізувати, пізнавати, створювати себе, у першу чергу необхідно врахувати й осмислити теоретичні положення психології, дидактики, лінгвістики й методики щодо формування граматичного ладу мовлення учнів. Тому метою цієї публікації стало висвітлення психолого-педагогічних аспектів удосконалення граматичного ладу мовлення учнів 7-9 класів.

Здійснення навчально-виховного процесу в атмосфері взаємодії, приязні, емоційної співдружності, надання дітям ініціативи в пізнавальній діяльності, структурування педагогічного процесу на визнаній педагогом і дітьми солідарній основі, виконання вчителем ролі радника, консультанта, джерела знань, метою якого є створення для учнів реальних можливостей вибору пізнавальних альтернатив можливе тільки за умови врахування таких факторів: головних

психологічних новоутворень відповідного віку; ведучої діяльності досліджуваного періоду, змісту й способів здійснення цієї діяльності; взаємозв'язку з іншими видами діяльності.

Зазначені фактори та поставлені цілі передбачають *аналіз таких питань*:

- особливості психологічного розвитку учнів 7-9 класів;
- співіснування традиційної та інноваційної стратегій організації навчання;
- психолого-педагогічний підхід до вивчення стилістичного синтаксису.

Аналіз публікацій і досліджень, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Аналіз наукових праць, у яких розглядається проблема формування творчого мислення вчителя й учнів, використання в навчальному процесі педагогічних задач (В.Загвязинський, І.Зязюн, О.Леонтьєв, І.Лернер, Б.Ломов, Г.Костюк, А.Маркова, Л.Охитіна та ін.), дає можливість стверджувати, що на сучасному етапі традиційна школа, орієнтована на передачу знань, умінь і навичок, не встигає за темпами їх нарощування. Неабияку роль відіграє в цьому психологічна неготовність школярів до сприйняття тієї чи іншої теми. Ми спробуємо розглянути психологічні особливості учнів 7-9 класів, оскільки складні сполучниково-безсполучникові речення вивчаються в 9-му класі, а їх усвідомлення ґрунтується на основі глибокого знання синтаксису простого, ускладненого та елементарного складного речення, що вивчаються, відповідно, у 7-8 класах.

Виклад основного матеріалу дослідження... До цієї вікової групи відносять дітей 13-15 років. Основною ознакою цього періоду є якісний психологічний розвиток підлітка, формується впевненість у своїх можливостях і здатність приймати розумні рішення, долати життєві негаразди.

Коли в дитини з'являється вміння й бажання вчитися, формується ціннісне ставлення до власного розвитку та освіти, то почуття дорослішання стимулює активну розумову роботу. Формою вираження інтелектуального розвитку підлітка є синтез його розуму й здібностей, перехід від словесно-логічного мислення до гіпотетично-дедуктивного, схильність до аналітичного й синтетичного аналізу різних сфер суспільного буття, прагнення не лише новизни реалізації своїх зусиль, а передусім якісно нових результатів. У цьому віці підлітки набувають навичок самостійного мислення, обґрунтування, узагальнення, формування висновків, доведення причиново-наслідкових зв'язків.

За цей період школярі набувають умінь критично мислити, що є вирішальним фактором у формуванні самокритичності та розвитку мимовільної логічної пам'яті. Також учні вдосконалюють здобуті знання, що формують інші вміння та діють на всі мовленнєві механізми: підвищується техніка читання; рівень сприйняття, розуміння й відтворення прочитаного або почутого тексту; формується індивідуальний стиль мовлення. Завдяки ускладненню усних і письмових висловлювань, поліпшенню синтаксичного й інтонаційного оформлення тексту, збільшенню кількості висловлювань оцінного характеру збагачується словниковий запас, формується схильність підлітків до творчої діяльності.

Учені (Г.Костюк, А.Маркова, В.Онищук) стверджують, що психологічний стан дитини в цей вік найбільш сприятливий для формування індивідуального стилю мовлення, універсальних принципів спілкування, відбору мовних засобів, що відповідають інтелектуальним можливостям мовця, забезпеченню значимості мовленнєвої компетентності.

Внутрішньою мотивацією процесу спілкування є прагнення школяра до самовдосконалення, самопізнання, творчого саморозвитку, що у свою чергу формує свідомість і самосвідомість особистості, стимулює спонукальну сферу, яка є вирішальною в підлітковому віці.

Спілкування – це мовленнєва діяльність індивідів, що реалізується завдяки інформаційному, інтеракційному та перцептивному способам. Це, відповідно, обмін думками, ідеями, інтересами, почуттями; взаємодія між тими, хто спілкується; сприйняття й розуміння людини людиною.

Необхідність розвитку мовної, комунікативної та логічної підготовки свідомої особистості зумовила вивчення курсу мови, зорієнтованого на сприйняття й усвідомлення усного й писемного мовлення, прочитаного чи почутого тексту, на формування вмінь виражати свої думки відповідною мовою. Мета навчання рідної мови – розвиток в учнів комунікативної компетенції, що сприяє формуванню основних інтелектуальних умінь і навичок, необхідних у повсякденному житті для участі в суспільному виробництві, продовженні освіти та самоосвіти.

Розв'язанню зазначених проблем, а також з метою створення ефективної методики вдосконалення граматичного ладу мовлення учнів засобами стилістичного аналізу складних багатокomпонентних речень, необхідно визначити, як утворюються висловлювання, як організовується мовленнєва діяльність, спрямована на його створення.

Озброєння учнів основами науки вимагає оволодіння системою понять цієї науки. Отже, центральне місце в роботі над синтаксисом повинен зайняти процес формування синтаксичних понять.

Перспективною виявилася концепція формування понять, яку висунули В.Давидов й А.Маркова [1]. Доцільність принципу руху від абстрактного до конкретного вже підтверджена практикою. Важливе значення має закономірність про необхідність повернення до раніше вивченого з метою поступового формування понять, збагачення їх новими ознаками. Учені зазначають, що систематичне розгортання знань про предмет не тільки не виключає, а, навпаки, припускає постійне насичення вихідних понять (абстрактного) все новими й новими рисами, особливостями – повернення до попереднього з позицій наступного (рух від абстрактного до конкретного).

Реалізація цих положень у шкільному викладанні синтаксису потребує часткового перегляду змісту курсу й послідовності викладу матеріалу, головне ж – зміни підходу до розгляду мовних факторів.

Аналізуючи традиційну методику навчання мови з погляду засвоєння школярами наукових понять, В.Давидов зазначає, що в учнів не формуються мовні дії, завдяки яким у ній можна відкрити й зафіксувати справжній предмет граматики – відношення форми й значення.

Інтереси формування системи понять потребують озброїти учнів уміннями виконувати операції систематизації (або класифікації).

Таким чином, при побудові методичної системи навчання синтаксису необхідно забезпечити засвоєння учнями матеріалу в єдності форми й значень, а також досягти розуміння співвідношень понять, тобто ієрархії.

Організовуючи стилістичний аналіз, педагог спирається на рівні розвитку пам'яті учнів – утворення й збереження часових зв'язків, визначення смислових зв'язків – причиново-наслідкових. Аналіз мовних явищ спонукає учнів до активної роботи пам'яті, довільної та мимовільної уваги, розвиває точність, збереження, регулює обсяг накопиченої інформації. Аналіз творів художнього стилю сприяє включенню емоційної пам'яті.

Аналізуючи систему навчання мови, А.Машкін відзначає, що в основу навчання синтаксису покладено стрижень стилістичний. Для стилістичного стрижня потрібна обізнаність викладача з науковою граматику, його орієнтація в граматичних системах, його вміння вибирати з цих систем дійсно наукову, до того ж з дидактичних міркувань легко застосовну й у шкільній практиці. Від викладача вимагається вміння застосувати вибрану систему так, щоб за найменшої витрати енергії школярів мати найбільший стилістичний ефект [7, с.46].

Виключне значення синтаксису для стилістики визначається тим, що, по-перше, речення є основною одиницею мовлення, яка обслуговує мислення й спілкування, по-друге, тим, що речення в українській мові відрізняються надзвичайною різноманітністю побудови. Адже вже просте розміщення слів у реченні припускає велику кількість варіантів, зазвичай пов'язаних з різними відтінками значення чи експресії. Навіть окремі слова набувають повністю виразного значення тільки у зв'язному мовленні, при цьому їх стилістична роль надзвичайно урізноманітнюється залежно від сполучення з іншими словами. Особливе значення має те, чи формується мовлення зі стилістично однорідних слів, чи в ньому сполучаються слова різного стилістичного забарвлення, що в такому разі створюють своєрідну гру стилістичними відтінками.

Психолого-педагогічний підхід до вивчення стилістики в загальноосвітній школі (за М.Пентилюк) включає такі основні етапи формування стилістичних умінь і навичок: підготовки, формування, систематизації й узагальнення.

Процес удосконалення умінь і навичок школярів за теорією Я.Пономарьова включає п'ять етапів розвитку внутрішнього плану дій учня: перший – етап фону – вихідний рівень інтелекту дитини, починаючи з якого прослідковується розвиток внутрішнього плану дій; другий – етап репродукування – репродукування дії у внутрішньому плані й відтворення в зовнішньому плані (на цьому етапі діти вирішують завдання тільки в зовнішньому плані, у внутрішньому лише репродукують готові рішення), третій – етап маніпулювання – репродукування у внутрішньому плані тих дій, що попередньо виконувалися в зовнішньому плані (завдання вирішуються маніпуляцією), четвертий – етап транспортування – в основі полягає маніпуляція, але тільки з опорою на попередню маніпуляцію (відповіді знаходяться маніпуляцією (перестановкою), але при повторному звертанні до завдання, знайдений шлях утворює стрижень плану повторних дій, кожна з яких тепер уже точно співвідноситься з вимогами завдання), п'ятий – етап регіментування (програмування) – сформована здібність до послідовного управління своїми діями; дії систематичні, побудовані за метою, планом, запрограмовані, співвіднесені із поставленими завданнями (спосіб вирішення приблизно такий, що характерний для інтелектуально розвинених дорослих, спочатку складається план системи дій, кожна дія співвідноситься з умовами завдання, дитина свідомо керує своїми діями, описує принцип, за яким

побудована їх система й порівняно вільно характеризує його). Усі етапи неоднорідні. У них виділяються як мінімум дві сходинки внутрішньоетапного розвитку [9].

М.Жинкін [2] стверджує, що механізм контролю мовленнєвої правильності висловлювань тісно пов'язаний з мовленнєвим відчуттям і ступенем його усвідомлення. Головним завданням навчання рідної мови є створення умов, за яких виникає необхідність у комунікації, результатом чого суб'єкт вимушений вирішувати мовленнєві завдання, що вимагають самостійного мислення.

Мовлення, як будь-яке складне багатогранне явище, вимагає різних підходів: психофізичного, соціального, інтелектуального, естетичного тощо.

Як свідчать результати психологічних досліджень, інтерес до предмета впливає на формування таких якостей, як концентрація уваги й пам'яті та інших психологічних процесів; активізує мислення; сприяє розвитку пізнавальної діяльності; стимулює моральні сили, вольові процеси; сприяє цілеспрямованому характеру навчання (А.Загнітко, Г.Костюк, Г.Щукіна та ін.).

Процес навчання визначається дидактичними законами й закономірностями. Закономірності навчання можна розділити на дві групи [10]:

1. Закономірності, притаманні процесу навчання за його сутністю, що неминуче виявляються, як тільки він виникає в будь-якій формі; іншими словами – це закони, що властиві навчанню завжди.

2. Закономірності, що виявляються залежно від характеру діяльності того, хто навчає, і тих, хто навчається, засобів навчання, а, отже, залежить від змісту освіти й методів.

Із закономірностей впливає цілий ряд принципів навчання: науковості; систематичності й системності; зв'язку з життям, практикою; свідомості й активності навчання; єдності конкретного та абстрактного; доступності; міцності знань; позитивної мотивації й самостійності; гуманізації; народності; культуровідповідності; наочності; індивідуалізації та диференціації; оптимальності навчального процесу. Ці принципи досить ґрунтовно розкриті в сучасній психолого-педагогічній літературі [6].

Важливим, на наш погляд, у пошуку ефективної методики, спрямованої на вдосконалення граматичного ладу мовлення, є підхід до організації мовленнєвої діяльності.

Зазначимо, що оволодіння всіма видами мовленнєвої діяльності мають схожість і відмінність. Схожість виявляється на рівні інтелектуальних процесів (аналіз і синтез), порівняння, узагальнення тощо, а відмінність – на рівні умов представлення й сприйняття.

Висновки. Неадекватність принципів традиційного навчання вимогам сучасного суспільства до особистості, її пізнавальних можливостей вплинули на сучасну систему освіти, особливістю якої є співіснування двох стратегій організації навчання – традиційної та інноваційної.

Проведений аналіз психолого-педагогічних аспектів вдосконалення граматичного ладу мовлення учнів 7-9 класів дає підстави для висновку, що в процесі пошуку інноваційних методик формування умінь стилістичного аналізу синтаксичних конструкцій важливим є комунікативно-діяльнісний підхід у навчанні, основними властивостями якого є врахування:

- рівня розумових здібностей учнів;
- їхніх індивідуальних особливостей;
- об'єкта навчання (мовленнєва діяльність школярів);
- суб'єкта мовленнєвої діяльності (учень).

Розглянуті в цій статті психолого-педагогічні аспекти підводять нас до наступного логічного кроку - висвітлення лінгвістичного та методологічного аспектів формування вмінь стилістичного аналізу синтаксичних конструкцій як засобу вдосконалення граматичного ладу мовлення учнів 7-9 класів.

Література

1. Давыдов В.В., Маркова А.К. Концепция учебной деятельности школьников. – Возрастная и педагогическая психология: Тексты. – М.: Изд.-во МГУ, 1992. – С. 243-260.
2. Жинкин Н.И. Механизм речи. – М.: Изд.-во Академии педагогических наук РСФСР, 1958. – 370 с.
3. Загнітко А.П. Основи українського теоретичного синтаксису / І.Р.Вихованець (відп.ред.). – Горлівка: ГДППМ, 2004. – 227с.
4. Зарицький М.С. Стилістика сучасної української мови: Навчальний посібник. – К.: Парламентське вид-во, 2001. – 154 с.
5. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы. – СПб: Питер, 2004. – 509 с.
6. Лозова В.Л., Москаленко П.Г., Троцко Г.В. Педагогіка: Навчально-метод. посібник. – Київ, 1993. – 40 с.
7. Машкін А. Методика рідної мови: Нариси. Посібник у педвузах та в книгозбірнях установ масової профосвіти. – Х.: Держвидав України, 1930. – 150 с.

8. Освітні технології / За заг. ред. О.М. Пехоти. – К.: А.С.К., 2001. – 256 с.
9. Пономарев Я. А. Психология творчества. – М.: Моск. психолого-соц. ин-т; Воронеж: МОДЭК, 1999. – 480 с.
10. Скаткин М.Н., Лернер И.Я. О методах обучения // Сов. педагогика. – 1965. – № 3. – С.18.

Анотація

У статті розглядаються психолого-педагогічні аспекти вдосконалення граматичного ладу мовлення учнів 7-9 класів засобами стилістичного аналізу складних синтаксичних конструкцій, що може інтенсифікувати рівень мовної підготовки та мовленнєвої компетенції учнів. Творчий підхід до організації мовленнєвої діяльності спрямований на продуктивне вирішення проблеми і водночас є цілісною, ієрархічно побудованою системою. На розвиток граматичного ладу мовлення особистості суттєво впливає комунікативно-діяльнісний підхід до навчання.

Аннотация

В статье рассматриваются психолого-педагогические аспекты усовершенствования грамматического строя речи учащихся 7-9 классов путем стилистического анализа сложных синтаксических конструкций, что может интенсифицировать уровень языковой подготовки и речевой компетентности школьников. Творческий подход к организации речевой деятельности характеризуется нацеленностью к продуктивному решению проблемы и становится целостной, иерархически построенной системой. На развитие грамматического строя речи личности существенно влияет коммуникативно-деятельностный подход к обучению.

©2007

Ліпська С.Л.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МУЗИЧНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ УЧНІВ ПОЗАШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Постановка проблеми у загальному вигляді... В час національного відродження та інтенсивної інтеграції нашої держави у світове товариство виховання гармонійно розвиненої особистості, підвищення її інтелектуального й духовного рівня, задоволення найбільш загальних соціально-ціннісних сподівань набуває вирішального значення для розвитку країни. Багатовікова історія людства засвідчує, що у цьому процесі істотно і незмінна роль відводиться мистецтву. Це дає підстави говорити про виняткове значення мистецької освіти. Як стверджує О.П.Рудницька, саме мистецька освіта спрямована на розвиток у людини спеціальних здібностей і смаку, естетичного досвіду і ціннісних орієнтацій, здатності до спілкування з художніми цінностями у процесі активної творчої діяльності та вдосконалення власної почуттєвої культури. [5, с.29-30]

Початковий етап мистецької освіти реалізується у спеціалізованих позашкільних закладах, діяльність котрих як ланки безперервної освіти з кожним роком набуває все більш різнобічного, комплексного характеру. [4] Результативність освітнього процесу досягається шляхом поєднання змісту навчальних предметів, оптимального вибору засобів педагогічного впливу, ефективної організації навчально-пізнавальної та художньо-творчої діяльності учнів, що потребує вивчення багатого мистецько-педагогічного досвіду, вмілого застосування інноваційних методик та виховних технологій.

Аналіз публікацій і досліджень, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Різні аспекти організації мистецької освіти неодноразово ставали предметом наукових досліджень. Теоретико-методологічні основи музичного навчання, пріоритетні підходи щодо змістовного наповнення цього процесу викладено в працях Е.Абдулліна, Ю.Алієва, Н.Дьяченко, І.Котляревського, Д.Кабалевського, В.Крюкової, А.Лагутіна, О.Михайличенко, О.Ростовського, О.Рудницької, Г.Падалки, Л.Школяр. Значно збагатили науково-методичну думку й педагогічну практику роботи Н.Ветлугіної, Л.Виготського, О.Дем'янчука, Н.Терентьєвої, Р.Тельчарової, Л.Шеремет, де підкреслюється зростання ролі мистецтва як важливого засобу формування особистості.

Проблеми розвитку творчих здібностей та музично-естетичної культури школярів, активізації їх інтересу та ціннісного відношення до музичного виконавства досліджували Н.Гузій, О.Грисюк, С.Жуков, А.Король, Т.Кротова, Л.Кузьминська, М.Матковська, В.Рагозіна, К.Стецюк, Т.Турчин, О.Щолокова, В.Холоденко. Безпосередньо питання методики навчання гри на фортепіано розглядали О.Алексєєв, Т.Беркман, Т.Воробкевич, А.Гольденвейзер, Н.Любомудрова, К.Мартінсен, Б.Міліч, Г.Нейгауз, Б.Печерський, Г.Прокоф'єв, Е.Тимакін, Г.Ципін, А.Щапов та ін.

Формулювання цілей статті... Високо оцінюючи наукове та практичне значення результатів проведених досліджень зазначимо, що актуальними залишаються пошуки оптимальних шляхів організації мистецької освіти в умовах позашкільного закладу, наповнення якісним змістом процесу музично-виконавської підготовки з метою його націленості на досягнення максимально ефективного результату у художньо-творчому розвитку особистості школяра.